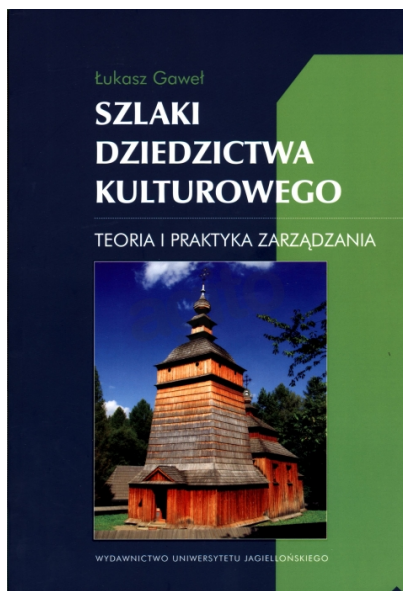

Recenzja:

Karolina Buczkowska, Ewa Malchrowicz-Mosko

Szlaki dziedzictwa kulturowego. Teoria i praktyka zarządzania

Autor: Łukasz Gawł

Wydawnictwo: Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego

Miejsce i rok wydania: Kraków 2011

Liczba stron: 230

ISBN: 978-83-233-3187-2

Książka Łukasza Gawła pod tytułem: *Szlaki dziedzictwa kulturowego. Teoria i praktyka zarządzania* ukazała się nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Jagiellońskiego w 2011 roku. Liczy 230 stron. Głównymi celami opracowania było: stworzenie pełnej definicji szlaków kulturowych, opis metodologii ich tworzenia oraz przedstawienie ramowego schematu działań podejmowanych w procesie sprawnego i skutecznego zarządzania tego typu trasami (wraz ze schematem struktury zarządczej oraz

strategii marketingowej szlaku kulturowego) [s. 11]. Jak podaje autor, publikację poświęcił szlakom kulturowym jako „jednemu z nowoczesnych narzędzi zarządzania dziedzictwem kulturowym” [s. 10].

Pierwszym wnioskiem, jaki nasuwa się po przeczytaniu publikacji, jest ten, że mimo iż kompilacja pojęć takich jak: turystyka kulturowa, dziedzictwo kulturowe i szlaki kulturowe bardzo często pojawia się dziś w literaturze przedmiotu, to rzadko odrębne analizy dotyczące szlaków przeprowadzane są na tak szeroką skalę, jak to się stało w pracy Łukasza Gawła. Trzeba przy tym zaznaczyć, że praca jest cenna także z uwagi na fakt, że tak wieloaspektowych rozważań na temat szlaków kulturowych w Polsce wcześniej przed autorem nie dokonał nikt, mimo istnienia wielu artykułów z tej tematyki.

W swej pracy Łukasz Gawł skupił się przede wszystkim na wymiarze praktycznym zjawiska, zwłaszcza na wątkach związanych z zarządzaniem szlakami. Książka została podzielona (poza wstępem i zakończeniem) na cztery części. Zawiera również spis tabel i rysunków, wykaz wykorzystanej literatury oraz aneks.

Część pierwsza pracy poświęcona została zagadnieniom teoretycznym i metodologicznym i składa się z takich rozdziałów jak: *Dziedzictwo kulturowe*, *Dziedzictwo kulturowe a zarządzanie*, *Szlaki kulturowe w dokumentach, opracowaniach i literaturze przedmiotu*, *Szlak kulturowy – definicje*. W pierwszych dwóch rozdziałach wyjaśniono m.in. różnice pomiędzy „dziedzictwem kulturowym” a „dziedzictwem narodowym”, zaprezentowano ideę zarządzania humanistycznego, *Ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, ujęcie ochrony dziedzictwa w Polsce w kontekście historycznym a także nawiązano – do jakże ważnych obecnie – kwestii kształcenia menedżerów kultury i szlaków. W kolejnym rozdziale Ł. Gawł przedstawił m.in. przegląd najważniejszych polskich i zagranicznych dokumentów strategicznych dotyczących szlaków kulturowych (wraz z definicjami takowych) – akcentując bardzo dobitnie pomijanie tych zagadnień w wielu polskich dokumentach. Autor dokonał tu również własnej oceny merytorycznej zawartości m.in. wojewódzkich strategii rozwoju turystyki pod kątem opisu fenomenu szlaków kulturowych, która może być niezwykle przydatna osobom zainteresowanym tym

zagadnieniem w ujęciu regionalnym oraz zawarł opracowania statystyczne nt. szlaków w Polsce. W ostatniej części rozdziału zamieścił podrozdziały pt. „Szlaki kulturowe a turystyka kulturowa” oraz „Szlaki kulturowe a krajoznawstwo”, które jednak sprawiają trochę wrażenie niedokończonych i wtrąconych na siłę – m.in. w pod-podrozdziale „Turystyka kulturowa a kultura” autor definiuje i charakteryzuje jedynie kulturę, nie odnosząc jej w ogóle do turystyki kulturowej, natomiast ów rodzaj turystyki traktuje w kolejnym pod-podrozdziale (pt. „Turystyka kulturowa – definicje” – tytuł też nie jest adekwatny, gdyż autor wychodzi poza same ramy definicyjne pojęcia), w którym brakuje odniesień do znawców tematu, piszących o turystyce kulturowej również z uwzględnieniem szlaków kulturowych. Zdecydowanie lepiej dla tych treści byłoby gdyby autor ujął je w osobnym – nawet niewielkim objętościowo – lecz pełniejszym merytorycznie rozdziale.

W dobie mnożenia się tekstów naukowych z zakresu turystyki, które często zawierają sprzeczne ze sobą definicje różnych zjawisk, warto porządkować nazewnictwo i zwracać uwagę na kompleksowe opisy. Na uwagę zasługuje zatem opis fenomenu szlaków kulturowych i następująca autorska definicja Ł. Gawła – jakże potrzebna w naszym kraju: „Szlak kulturowy to wytyczony i oznakowany szlak materialny, łączący obiekty i miejsca wybrane według ustalonego kryterium tematykacji, będące unikatowym i reprezentatywnym przykładem ilustrującym szeroko pojęty dorobek kulturowy danego regionu, społeczności, grupy etnicznej, mniejszości narodowej czy narodu. Poprzez prezentację dziedzictwa materialnego szlak powinien umożliwiać poznanie i popularyzować dziedzictwo niematerialne, traktując oba te obszary jako nierozdzielalną całość” [s. 76]. Zanim autor prezentuje ową autorską definicję w rozdziale 1.4, przywołuje też definicję pojęcia sformułowaną przez A. Mikosa v. Rohrscheidt w 2008 r. (także ważną, bo również pionierską) oraz definicję szlaku turystycznego wg PTTK, w której jak słusznie zauważa – na próżno szukać odniesień do aspektów kulturowych. Niestety, w tym rozdziale powinny znaleźć się definicje przytoczone w rozdziale wcześniejszym, a stworzone przez UNESCO [R. 1.3.1.1], ICOMOS [R. 1.3.1.2] czy Radę Europy – ta definicja odnosi się do Europejskich Szlaków Kulturowych [R. 1.3.1.3] – łatwiej byłoby wtedy zrozumieć rozważania autora nad brakiem takowej w polskiej terminologii oraz pozwoliłoby to na zestawienie i porównanie ich wraz z definicją autora i A. Mikosa v. Rohrscheidt. Bez nich wspomniany rozdział sprawia wrażenie wybrakowanego (zwłaszcza dla kogoś kto w publikacji będzie chciał znaleźć właśnie definicje).

Część druga pracy dotyczy z kolei zarządzania szlakiem dziedzictwa kulturowego i złożyły się na nią takie rozdziały jak: *Struktura, Finansowanie, Planowanie, Organizowanie, oraz Przewodzenie i Kontrolowanie szlaków kulturowych* – podział na rozdziały odniesiony został tutaj w bardzo przejrzysty i trafny sposób do klasycznego podziału zarządzania na cztery takie właśnie funkcje. Autor poświęcił w tej części wiele miejsca tym właśnie czterem kwestiom, szczegółowo je analizując i ilustrując odpowiednimi propozycjami działań w odniesieniu do szlaków kulturowych. W rozdziałach znaleźć można także ważne i ciekawe informacje chociażby odnoszące się do problemów związanych z rozwojem ruchu turystycznego w obiektach sakralnych, organizacją tzw. święta szlaku czy też z „eventyzacją” szlaków. Ponadto, autor często podaje przykłady miejsc czy konkretnych działań, które w odniesieniu do szlaków podejmowane są w Polsce lub za granicą, co pozwala lepiej zrozumieć – trudne być może dla osób, które dopiero zagadnienie zarządzania szlakami dziedzictwa kulturowego zgłębiają – treści teoretyczne. Cenne dla zarządców i organizatorów szlaków jest silne akcentowanie przez autora w ostatniej części rozdziału konieczności badania potrzeb i opinii turystów, o których to badaniach często się w Polsce zapomina lub uznaje za mało istotne.

Trzecia część książki odnosi się do strategii marketingowej szlaku kulturowego i zostały w niej opisane takie zagadnienia jak (ujęte są w osobne rozdziały): *Szlak kulturowy a prawa marketingu, Kompozycja marketingowa oraz Perspektywa odbiorcy*. Autor poświęcił

tu uwagę ważnym zagadnieniom, które w Polsce wciąż w odniesieniu do szlaków są pomijane lub niewłaściwie organizowane, takie jak: ceny, reklama, przygotowanie personelu i informacji turystycznej czy kontakt z mediami. W części tej podkreślono także znaczenie marketingu regionalnego dla rozwoju ruchu turystycznego na polskich szlakach kulturowych.

Część czwartą poświęcono natomiast wnioskom i rekomendacjom dotyczącym funkcjonowania szlaków kulturowych w Polsce. Wskazano tu szczególnie silnie – i potrzebnie jak najbardziej – na niewykorzystany potencjał w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym w kraju.

W recenzowanej publikacji na uwagę zasługuje także bogaty wykaz literatury wykorzystanej podczas pisania pracy, który liczy blisko 350 pozycji. Bardzo ciekawym i przydatnym fragmentem pracy jest aneks, w którym zamieszczono obszerny (i jedyny taki istniejący) wykaz szlaków kulturowych funkcjonujących w Polsce oraz Europejskich Szlaków Kulturowych. Inwentaryzacja z pewnością nie była zadaniem prostym, biorąc pod uwagę fakt, że Autor doliczył się blisko 350 szlaków kulturowych biegnących przez nasz kraj. Brakiem w książce jest za to niezbyt silne zaakcentowanie problemów związanych aktualnie w Polsce z rzeczywistym dostępem do obiektów znajdujących się na szlakach, chociażby tych najbardziej znanych i popularnych wśród turystów albowiem z tym właśnie problemem to właśnie oni borykają się najsilniej i najczęściej.

Publikacja Łukasza Gawła jest pozycją zdecydowanie wartą polecenia, bardzo rzadko bowiem opisuje się szlaki kulturowe w ujęciu ekonomicznym i marketingowym, z tak dogłębną analizą zagadnienia. Prezentowane przez autora nowoczesne zarządzanie polskimi szlakami kulturowymi z pewnością przyczyniłoby się do rozwoju turystyki w kraju, jest jednak – jak sam wielokrotnie akcentuje wskazując na najważniejsze braki i niedociągnięcia – jeszcze wiele do zrobienia. Ł. Gawęł wysuwa również na łamach monografii szereg postulatów, jak również wskazuje konkretne problemy, które w Polsce można by wreszcie w odniesieniu do szlaków kulturowych rozwiązać, dlatego z książką tą powinni się zapoznać nie tylko akademicy i studenci interesujący się zjawiskami zachodzącymi we współczesnej turystyce, ale przede wszystkim osoby odpowiedzialne ze rozwój turystyki w polskich miastach i regionach, zwłaszcza tych ukierunkowanych na turystykę kulturową, a zwłaszcza turystykę dziedzictwa chronionego. Dobrze się dzieje, że coraz częściej polscy badacze przenoszą światowe rozwiązania w zakresie zarządzania w turystyce na grunt polski, tak jak uczynił to Łukasz Gawęł, którego książka przyczyni się niewątpliwie do nakreślenia nowych kierunków w rozwoju podróży kulturowych w Polsce.